

ویژگی‌های لایحه‌ی نهاد ناظر در وزارت امور اقتصادی و دارایی

رحمت‌الله اکرمی

خلاصه می‌توان گفت که با مشخص شدن نارسایی‌های خودانتظامی (از جمله رسوایی‌های بزرگ مالی ابتدای قرن بیست و یکم) و به دنبال آن افزایش انتظارات نسبت به کیفیت حسابرسی و کاهش اعتماد عمومی به حرفه، در بسیاری از کشورها قوانینی برای خارج کردن انتظام‌بخشی به حرفه‌ی حسابرسی از حالت خودانتظام، وضع و اجرا شده است، به طوری که در بیش از ۵۰ کشور^۶ دنیا سازمان‌های دولتی برای نظارت مستقیم و یا غیر مستقیم بر حرفه‌ی حسابرسی ایجاد شد.

در ایران، جامعه حسابداران رسمی به‌منظور تنظیم امور و اعتلای حرفه حسابداری و حسابرسی در کشور و نظارت حرفه‌ای بر حسابداران رسمی تأسیس شده است. طبق اساس‌نامه این جامعه، شورای عالی، هیأت‌مدیره و هیأت‌عالی نظارت ارکان اصلی آن محسوب می‌شوند. در عمل شورای عالی و هیأت‌مدیره، هیأت راهبری جامعه هستند و هیأت‌عالی نظارت بر این دو رکن نظارت می‌کند. اعضای شورای عالی از میان اعضای جامعه توسط اعضا انتخاب می‌شوند (البته رییس هیأت عالی نظارت یا یکی از اعضای هیأت

هیأت‌های مختلف عالی انتظام‌بخش^۱ و افزایش نظارت عمومی تقویت شده‌اند، به طوری که این فرایند از خودانتظامی فاصله گرفت. در حقیقت، تأسیس هیأت‌های مختلف عالی انتظام‌بخش در کشورهای مختلف (همچون شورای گزارشگری مالی^۲ (FRC) در انگلستان، هیأت نظارت بر حسابداری شرکت‌های سهامی عام^۳ (PCAOB) در آمریکا، هیأت نظارت بر حسابرسی و حسابداران رسمی^۴ (CPAAOB) در ژاپن و کمیسیون نظارت بر حسابرسان^۵ (AOC) در آلمان) به‌منظور نظارت بر حسابرسان، حاکی از آن است که اعتماد عمومی به حسابرسان و خودانتظامی به‌طور قابل ملاحظه‌ای کاهش یافته است. دلیل این ادعا آن است که تمامی این هیأت‌ها برای مطرح کردن قواعد خاص برای حسابرسی و وضع شرایط ارائه مجوز به حسابرسان قدرت عالی دارند و می‌توانند نظارت سالانه بر مؤسسات حسابرسی اعمال کنند. همچنین، به هیأت‌های مذکور این قدرت داده شده است که در صورت تخلف یا عدم کاربرد صحیح استانداردهای حرفه‌ای برای حسابرسی توسط مؤسسات حسابرسی، بهترین اقدام انضباطی را در مورد آن‌ها اعمال کنند. بنابراین، به‌طور

حرفه‌ی حسابرسی ارائه‌کننده‌ی خدمات عمومی با اهمیت است و به عموم مردم خدمت‌رسانی می‌کند. دوام این حرفه همچون دیگر حرفه‌ها به کیفیت خدمات ارائه شده توسط افراد شاغل در آن و ظرفیت حرفه برای پاسخ‌گویی کارا و اثربخش به درخواست‌های اقتصاد و جامعه بستگی دارد. برای تضمین کیفیت خدمات، از سازوکارها انتظام بخشی استفاده می‌شود. انتظام‌بخشی به دنبال تضمین کیفیت مناسب و اطمینان از کیفیت خدمات حسابرسی است. انتظام‌بخشی به حرفه‌ی حسابرسی ممکن است به‌صورت خودانتظامی به‌وسیله حرفه، خودانتظامی تحت نظارت عمومی به همراه پاسخگویی و انتظام‌بخشی خارج از حرفه باشد. در سال‌های نه چندان دور، در بسیاری از کشورهای دنیا اکثر مسئولیت‌های مرتبط با انتظام‌بخشی به حرفه واگذار شده بود؛ به طوری که این فرایند به خودانتظامی نزدیک‌تر بود. با این وجود، به علت عدم اعتماد به خودانتظامی در حسابرسی به‌عنوان یک سازوکار مؤثر انتظام‌بخشی، در بسیاری از این کشورها نظام‌های انتظام‌بخش از طریق تأسیس

یاد شده به همراه سه نفر به نمایندگی از دولت (نمایندگان وزیر محترم امور اقتصادی و دارایی، رییس کل محترم بانک مرکزی و رییس محترم سازمان بورس و اوراق بهادار) بدون حق رأی در جلسات شورای عالی جامعه شرکت می‌کنند). اعضای هیأت‌مدیره نیز از بین اعضای جامعه توسط شورای عالی انتخاب و با حکم رییس این شورا منصوب می‌شوند. هیأت عالی نظارت تنها رکن جامعه است که توسط وزیر امور اقتصادی و دارایی از میان حسابداران رسمی عضو جامعه تعیین می‌گردد. بنابراین، با توجه به فرایند گزینش اعضای این ارکان، می‌توان دو رکن اول جامعه حسابداران رسمی (شورای عالی و هیأت‌مدیره) را حرفه‌ای و رکن سوم آن (هیأت عالی نظارت)

را حرفه‌ای-عمومی دانست. به اعتقاد بنده، مشکلات فعلی حرفه‌ی حسابرسی، خودانتظامی و بررسی کیفیت حسابرسی صرفاً توسط حرفه، عدم یکنواختی در نظارت و نقش محدود حسابرسان در مقابله با فساد است. برای حل مشکلات حرفه‌ی حسابرسی، سه سناریو در وزارت امور اقتصادی و دارایی مطرح شده است که شامل: ۱- تبدیل سازمان حسابرسی به نهاد تنظیم‌گر و انجام امور حسابرسی شرکت‌های دولتی توسط بخش خصوصی، ۲- تبدیل سازمان حسابرسی به نهاد تنظیم‌گر و ایجاد موسسه جدید دولتی برای انجام امور حسابرسی شرکت‌های دولتی و ۳- ایجاد یک سازمان مستقل به عنوان نهاد تنظیم‌گر و انجام حسابرسی شرکت‌های استراتژیک و حاکمیتی توسط سازمان حسابرسی.

نهایتاً با بررسی‌های جامع و کسب نظر از صاحب‌نظران دانشگاهی و حرفه‌ای، سناریو سوم مورد پذیرش قرار گرفت و مقرر گردید در تدوین سیاست متناسب با آن ملاحظاتی شامل: مشخص شدن شرکت‌های دولتی استراتژیک با کارکرد حاکمیتی که حسابرسی آن بر عهده سازمان حسابرسی خواهد بود، لحاظ شدن نظرات و دیدگاه سایر ذی‌نفعان همانند جامعه حسابداران رسمی در لایحه اصلاح ساختار حسابرسی مستقل، لزوم جامعیت لایحه پیشنهادی و توجه به زنجیره دانش حسابرسی و حسابداری، احصاء قوانین و مقررات مرتبط و موازی و اصلاح آن در لایحه‌ی مذکور مدنظر قرار گیرد. هم‌اکنون، وزارت امور اقتصادی و دارایی در حال تدوین چنین لایحه‌ای است. ■

پی‌نویس‌ها:

1. Super regulatory bodies
 2. Financial Reporting Council
 3. Public Company Accounting Oversight Board
 4. Certified Public Accountants and Auditing Oversight Board
 5. Auditor Oversight Commission
۶. در بسیاری از کشورهای دنیا نهادهای مستقل که

اکثراً دولتی هستند برای نظارت بر حرفه ایجاد شده‌اند. از بین آن‌ها، نهادهای ۵۰ کشور عضو انجمن بین‌المللی انتظام‌بخشان مستقل بر حسابرسی (International Forum of Independent Audit Regulators) هستند. این کشورها شامل امارات (ابوظبی و دبئی)، آلبانی، استرالیا، اتریش، بلژیک، بوتسوانا، برزیل، بلغارستان، کانادا، جزایر کیمن، تایوان، کرواسی،

قبرس، جمهوری چک، دانمارک، مصر، فنلاند، فرانسه، آلمان، جبل‌الطارق، یونان، مجارستان، اندونزی، ایرلند، ایتالیا، ژاپن، جرزی، کره، لیختن‌اشتاین، لیتوانی، لوکزامبورگ، مالزی، موریس، هلند، نیوزیلند، نروژ، لهستان، پرتغال، روسیه، سنگاپور، اسلواکی، افریقای جنوبی، اسپانیا، سری‌لانکا، سوئد، سوئیس، تایلند، ترکیه، انگلستان و آمریکا می‌باشند.